

A kijevi egyház önazonosságának alakulása a breszti unió után*

Oleh TURIY

A kereszténység kezdete óta a bizánci-szláv kelethez tartozó kijevi Rusz egyháza került a konfrontáció az első és a második Rómával, és évszázadokon át nyitott volt latin szomszédjai felé. Pedig ezeket a kapcsolatokat nem mindig a kölcsönös jóindulat és a tolerancia jellemezte. Az ukrán–fehérorosz területeknek a lengyel–litván királysághoz való csatolásával a vallási konfliktusok felerősödtek, mivel utóbbiban a római katolikus egyház volt többségben. Miközben a rutén hierarchia saját hagyományát minden kedvezőtlen külső körülmény ellenére megvédte és továbbfejlesztette, arra is törekedett, hogy a keresztény egyházak oszthatatlanságának tudatát megőrizze. A rutén hierarchia kezdeményezte és aktívan támogatta azokat a törekvéseket, melyek a keresztény egység megeremtésére irányultak. Azokban ugyanis nem csak az egyházi megbékélés eszközeit látta, hanem hívei jogainak és társadalmi helyzetének biztosítását is. A Rusz küldöttei részt vettek a nyugati egyház zsinatain Lyonban (1245) és Konstanzban (1418). Ezeken a területeken a firenzei unió (1439), melynek egyik fontos képviselője Izidor, kijevi metropolita volt, pozitív támogatást kapott. Sőt, miután a firenzei unió csődöt mondott, és a római katolikus egyház ekkleziológiájában és gyakorlatában a felsőbbrendűség, az exkluzivitás és a keleti keresztényeknek a latin rítushoz való „megtérésének” eszméje kezdett megerősödni, a kijevi metropolia előjárói – az ortodox kelet kebelén maradván – folytatták törekvéseiket és keresték a katolikus nyugattal való megbékélés útját. Ezt igazolják a kijevi metropoliták, Misail (1475–1480) és Josif (1498–1563) pápáknak írt levelei, melyekben elismerték a pápai primátust és az egyház egységének és az egyházak egyenjogúságának eszméjét a firenzei unió szellemében javasolták előmozdítani.

Ezzel szemben nyugaton a Trentói Zsinat idején (1545–1563) az egyház egységének egy olyan teológiai, jogi és gyakorlati modelljére került a hangsúlyt, mely szerint minden (helyi) egyház a teljes uniformitásba kerülne egyesítésre az összegyűlésben. W. Hryniewicz, V. Peri, E. Chr. Suttner és mások legújabb kutatásai világosan azt mutatják, hogy a különböző hagyományú egyházak egyenjogúságának ősegyházi elvét és az egység kérdésének a zsinati úton való megoldását

---

* Oleh Turiy előadását Papp Tibor és Papp Miklós foglalták össze. Az idézetek lelőhelye: *Documenta unionis Berestensis eiusque auctorum. (1590–1600)*, Collegit, paravit, adnotavit editionemque curavit ATHANASIVS G. WELYKY, Romae 1970. *Analecta OSBM*, ser. 2. Sectio 3: *Documenta Romana Ecclesiae Unitae in terris Ucrainae et Bielarusjae*. 61–75., 79–81., 217–226., 291–294.

felváltotta egy olyan koncepció, melyben az adott területeket hierarchiájukkal és híveikkel együtt leválasztották a keleti patriarchátusok jurisdikciós és kánoni függetlenségétől és ezeket a római püspök mint a nyugati egyház pátriárkájának közvetlen felügyelete alá rendelték. Eközben a keleti egyházak rítusa érintetlen maradt: azt ugyan nem tekintették az egység akadályának, de a latin rítusnál mindenképpen alacsonyabb rendűnek tartották.

Ebben a szövegkörnyezetben éledt fel az unió eszméje a 16. század utolsó negyedében az ukrán–fehérorosz területeken. Eltérő időpontokban egymástól független tényezők és csoportosulások (a pápai diplomácia, a latin-lengyel hierarchia, a királyi kormányzat, a kijevi metropólia laikus aktivistái és püspökei) foglalkoztak az unió gondolatával, eltérően és gyakran ellentétesen értelmezve azt.

A püspökök, megújítva a szinodális vezetés gyakorlatát, kénytelenek voltak kidolgozni a rutén egyház hagyományos ekkleziológiai alapokon nyugvó reformját és megfontolni a latin testvéregyházzal való egyesülés gondolatát. Az őket ösztönző tényezők között meg kell említenünk a laikus csoportok egyre növekvő aktivitását, a Jeremiás jeruzsálemi pátriárka által 1588–1589-ben Kijevben elindított reform-programot, az egyházi élet siralmas állapotát, a radikális protestáns irányzatok, valamint a Trentói Zsinat után megújult katolicizmus jelentette veszélyeket.

A hierarchia utolsó lépése a latinokkal való egyesülés útján az 1595. június 11-én keltezett harminchárom, *a római egyházzal való egységhez hozzátartozó* cikkely megfogalmazása volt. Ez a dokumentum (alcíme: *Cikkelyek, melyekkel kapcsolatban a római urak részéről garanciára van szükségünk, mielőtt egységre lépünk a római egyházzal*) a rutén püspökök közös megfontolásainak összefoglalása volt az unió távlataival kapcsolatban. Megfogalmazták, hogy a latin egyházzal való egység mit hozhat és mit kell, hogy hozzon a rutén ortodox közösségnek. A kijevi metropólia minden püspöke aláírta ezt a dokumentumot, mint ahogy a pápának írt levelet is. Ez utóbiban kifejezték az egyesülés iránti szándékukat, *tekintettel Isten keleti és nyugati egyházának eredeti egységére és azonosságára, amit elődeink megbecsültek, akik a Római Apostoli Szentszékeknek voltak alárendelve és az ő szolgálói voltak; valamint tekintettel a jelenlegi szakadásra*. A püspökök kijelentették, hogy *a szakadás miatt nagy fájdalom töltött el minket és sajnálattal irányítottuk szívünket az imádságban Isten felé a hit egységéért, abban a reményességben, hogy keleti egyházunk előjárói és pásztorai, akiknek szolgálatában eddig álltunk, erőfeszítéseket tesznek annak érdekében, hogy az egység és a megegyezés megvalósuljon, amiért ők maguk állandóan imádkoznak a liturgiában*. A keleti pátriárkába vetett bizalom azonban hiábavalónak bizonyult, *talán kevésbé azért, mert nem akarták, hanem inkább azért, mert egy borzasztó zsarnok és egy mohamedán pogány nehez igája alatt ezt semmilyen módon nem tudták megtenni*. Elhatározásukat, hogy megegyezésre és egységre lépnek, ami a keleti és a nyugati egyház között fennállt és amit elődeink a Firenzei Zsinaton elfogadtak, a püspökök a következőképpen indokolták: *Mi, akik Isten kegyelméből a szabadságnak örvendünk, egy keresztény uralkodó hatalma alatt élve (...) érezzük felelősségünket önmagunk és Krisztus lelki nyájának ránk bízott bárányai előtt és nem kívánjuk az egyéni lelkiismeretet megterhelni a lelkek ilyen nagy számának elvesztése által, amit a vizsály és Isten egyházának*

megosztottsága okoz. A szinódus Ipatij és Cirill püspököket bízta meg, hogy a *Cikelyeket* Rómába vigyék. Azt az utasítást kapták, hogy ha a püspökök feltételeit Rómában elfogadják és a pápa beleegyezik abba, hogy *minket mindnyájunkat a keleti egyház hitében, szentségeiben és szertartásaiban meghagy, ezeket semmiféle módon nem sérti, hanem meghagyja, ahogy ez régen az egység idején volt*, akkor a küldöttek Róma püspökének a *Krisztus egyházának főpásztorát megillető engedelmességet tanúsítsák és hajoljanak meg (...), mint úrnak és a mi főpásztorunknak az egész helyi egyház nevében – az érsek, a püspökök, a papság és az Istenről ránk bízott egész nyáj nevében.*

A dokumentum lényegében két problémára összpontosít: a saját egyházi hagyomány megőrzésére és a rutén egyház jogi státuszának biztosítására a lengyel-litván államban. A pápai primátus általános elismerése mellett dogmatikai jellegű kérdésekkel csak két paragrafusban találkozunk: a Szentlélek származásával (1.) és a tisztítótűzzel (5.) kapcsolatban. Itt a püspökök, miközben az egység melletti elkötelezettségüket hangsúlyozzák, nem fogadják el ellentmondás nélkül a másik fél álláspontját, hanem, saját gondolatmenetük bemutatására törekedve, rávilágítanak, hogy *a megfogalmazások különbözősége nem áll szemben a hitvallás egységével.* Rámutatnak, hogy a *Filioque* körüli vita, *mely semmi esetre sem töri meg az egységet (...), csak azért marad fenn, mert kölcsönösen nem akarjuk megérteni egymást.* Ezért is kéri, hogy számukra a hitvallás régi, görög formulája a Firenzei Zsinaton egyeztetett magyarázatnak megfelelően megmaradhasson. A tisztítótűz tekintetében sem akartak a rutén püspökök, *vitákba bocsátkozni*, hanem egyszerűen és őszintén kijelentik: *a Szent Egyház (így) tanít minket.* Ettől a „diplomatikus” megfogalmazástól eltekintve a többi tétel célja egyértelmű volt: megőrizni és megerősíteni a kijevei egyház sajátosságát, minden liturgikus hagyományát, rituális gyakorlatát, hierarchikus szerkezetét és kánoni rendjét. Egyes cikkelyekből a kijevei metropólia és a konstantinápolyi patriarchátus közötti kapcsolat jellemzőit is meg lehet ítélni. A Rómával való egyesülés megvalósításának útján tapasztalható nehézségek, valamint a keleti pátriárkák és a feléjük tekintő rutén unióellenes csoportok már érezhető ellenállásának ismeretében a püspökök hangot adtak annak a kérésnek, hogy görög papoknak ne adjanak engedélyt a lengyel nemesi köztársaságba való beutazásra és fogalmazzanak meg szankciókat velük, valamint levelekkel szemben, egy veszedelmes polgárháború elkerülése érdekében (14. cikkely). Ezenkívül azt is kérték, hogy zárják el a visszautat azon rutének elől, akik azért utaztak görög ortodox területekre, hogy felszenteljék őket és kánoni missziót, valamint jurisdikciót kapjanak a kijevei metropóliába (32. cikkely).

A Konstantinápolytól való elszakadás nem volt egyszerű dolog a püspökök számára. Ebből a szövegből és sok más dokumentumból is következik, milyen nehéz volt mérlegelni, hogy a kapcsolatot az anyaegyházzal, a rutén egyházi hagyomány eredetével megszakítsák, annak ellenére, hogy idővel a vele való közvetlen kapcsolat egyre lazábbá vált. Két jelentős cikkelyben, a tizenharmadikban és a harmincegyedikben, juttatják kifejeződésre egyrészt aggodalmukat a szakadarság vádját illetően, másrészt pedig azt a biztos reményüket, hogy a keleti egyházaktól való elszakadás kiküszöbölhetetlen és ideiglenes okai nem állnak fenn örökké. A tizenharmadikban ez áll: *Ha idővel Isten akarataiból többi testvérünk is a népből és a görög*

vallásból ehhez a szent egységhez csatlakozna, akkor nem szabad szemrehányással illetnünk őket, hogy mi őket az egyesítésben megelőztük, majd így folytatódik: Mert ezt bizonyos és helyes okokból a keresztény lengyel nemesi köztársaságban való egység miatt kellett megfennünk, és azért, hogy a további rendezetlenséget és a viszályokat elkerüljük.

A breszti uniós zsinat atyái arra törekedtek, hogy a joghatósági hovatartozás megváltozása mellett a kijevi egyházi-rituális hagyományokat sértetlenül megőrizték és a keresztény világ többi részével való kapcsolatot ne adják fel. Sőt, a püspökök arra céloztak, hogy *bitűnknek, szentségeinknek és a rítusoknak* a pápai védelem alá helyezése záloga annak, hogy *később a többiek is, akik most késlekednek, annál gyorsabban fognak minket követni ehhez a szent egységhez, ha látják, hogy nálunk minden sértetlenül megmaradt* (33. cikkely).

Ily módon kétféle tendencia mutatkozik a rutén egyház képviselőinek unióértelmezésében, amit „idealisztikus” és „realisztikus”, illetve „utópisztikus” és „pragmatikus” jelzőkkel illehetünk. Az első variáns számolt a latin egyház és a kijevi metropólia közötti, és ezzel egyidejűleg a keresztény kelet többi része közötti egyházi közösség megújításának lehetőségével a firenzei modell szerint. Ettől eltérően a második elképzelés abból indult ki, hogy a keleti és a nyugati egyház között semmilyen fontos dogmatikai különbség nem áll fenn, mivel ezeket már a Firenzei Zsinaton tisztázták, ami miatt a kijevi egyháznak meg kellett találnia a gyakorlati utat Krisztus egyháza egységének helyreállítása felé, az Úr parancsainak, a történelmi precedenseknek és a keresztények mindkét hagyományának a lengyel nemesi köztársaságban való együttélésének konkrét körülményeinek megfelelően.

Mindkét elképzelés számolt a kijevi egyház válságával és azzal, hogy az egyházszakadás bűn. Ezt a két szempontot a kijevi metropólia vezetői szoros összefüggésben szemlélték. Osztrogszkij herceg, a laikus társulatok tagjai, majd pedig utóbb maguk a püspökök is a keresztények megosztottságában látták a rutén nép és egyháza minden bajának fő forrását és a lelkek veszélyeztetettségét. A kilencvenes évek színódusai azt mutatják, hogy a Rómával való egység eszméje – mint a vallási viszály megelőzésének eszköze a lengyel nemesi köztársaságban akár még a konstantinápolyi patriarchátustól való (ideiglenes) elszakadás árán is – annál inkább nyert teret a rutén püspökök között, minél inkább tudatára ébredtek a rutén társadalom válságának, területükön a *görög törvényű egyház* lelki megújulása szükségletének, valamint minél inkább megismerték a keleti pátriárkák tehetetlenségét, hogy az egység krisztusi parancsát összegyházi szinten megvalósítsák és a kijevi egyház konkrét problémáit megoldják.

Mikor nyilvánvalóvá vált, hogy a római döntéshozók a rutén egyesítést úgy értelmezték, mint a *szakadók visszavezetését az egységre*, vagyis, mint az egyes rutén ortodoxok egyéni (individuális) és nem ekkleziológiai beolvasztását a római egyházba, egyértelművé vált az is, hogy ez ellentétes a rutén fél nézeteivel. A katolikus oldal iratainak, különösen a pápai dokumentumoknak (mint például a *Magnus Dominus et laudibilis nimis* kezdetű apostoli konstitúció és a *Decretum Romanum Pontificem* kezdetű dekrétum) a vizsgálata egyértelművé teszi, hogy a latin fél a trentói egyháztannak megfelelően ezt az uniót nem két egyház egyesítéseként, hanem mint a *rutén püspököknek a katolikus egyházzal való kibéküléseként és az ő megtérésüként* fog-

ta fel. Ebben az üdvösséghez szükséges feltételt látott *minden eretnokség, tévedés és egyházszakadás elítélése és esküvel való megtagadása* után. Ez azt jelenti, hogy a rutén egyházra nem helyi egyházként tekintettek, hanem azt sokkal inkább püspökök és hívek összességként értelmezték, akik a római egyházhoz csatlakoztak és sajátos egyházi és fegyelmi státusszal rendelkeznek, amit a pápától kapnak, tekintettel az etnikai és történelmi sajátosságokra.

A különbség aközött, ahogyan az uniót a kijevi metropolióban és Rómában (és Varsóban) megfogalmazták, a rutén püspöki testület és a laikusok szakadásához vezetett. A legfontosabb kérdés az volt, hogy az egyházi közösség megújítása a római Szentszékkel, a kibékülés a latinokkal, valamint a liturgikus, jogi és társadalmi előjogok biztosítása nyomós érvnek tekinthető-e az egyházi egység érdekében, és hogy mindez kielégítő garanciát jelent-e a saját identitás megőrzéséhez. Ugyanígy vitatott volt az unió értelmezése mint a „görög hit” hagyományától való eltérés, mint a latinizáció növekvő veszélye, mint az állami hatalom beleavatkozása a lelki szférába, mint a nemesség jogainak és szabadságának megsértése, mint a konstantinápolyi patriarchátussal való kánoni közösség megszakítása.

Ugyanakkor hiányoznak az uniós dokumentumokban a negatív megnyilvánulás vagy a rutén hierarchia igényeinek elutasítása, ellenkezőleg, a püspökök majdnem minden konkrét kérése teljesült. Ezek szerint nem csak a püspökök kényszerültek arra, hogy bizonyos engedményeket tegyenek a „római centralizmussal” és az „ekkleziológiai és szoteriológiai exkluzivizmussal” szemben, hanem a római Szentszéknek is hajlandóságot kellett mutatnia egy „diplomatikus” (sőt talán egyházi) kompromisszumra. Az, amit a püspökök szinodális módon mint a saját pozíciójukat megfogalmaztak és előterjesztettek, befolyásolta az egyesült egyház további fejlődését. S nem csak a rituális hagyomány, hanem a saját egyházi önazonosság és az összegyeházi egységtudat megtartását is, pedig a hivatalos ekkleziológia és az általános légkör a katolikus egyházban a II. Vatikáni Zsinatig semmi esetre sem annak a vízióknak a megőrzését támogatta, mely által a kijevi egyház 1596-ban a latin testvéregyházzal az egyházi közösséget újra felvette, és Róma püspökének mint a péteri szolgálat utódjának és Krisztus egyetlen egyháznak első püspökének primátusát elismerte.

Jóllehet a breszti uniót eltérő módon értelmezték, ahogy az az irodalmi-teológiai polémiaiban, a szejmben lezajló vitákban és a templomokért folyó helyi konfliktusokban nyilvánvalóvá vált, ez mégsem okozott azonnal szakadást a metropolióban. Az unió ellenzői 1620-ban érték el egy párhuzamos hierarchia felszentelését, 1632-ben pedig annak hivatalos elismerését a lengyel nemesi köztársaság részéről, ami véglegessé tette a rutén egyház felekezeti megosztottságát. Ez a megosztottság a különböző rítusú tradíciók keresztényeinek kapcsolatait nem csak szembeállította az egyház lényegéről való múltbeli elképzeléssel, hanem nagyon élesen a közös diszkusszió centrumába is helyezte azt a kérdést, hogy milyen kölcsönhatásban van egymással a „rutén hit” és a „rutén nép” fogalma. Ennek döntő hatása volt a modern ukrán öntudat kialakulására. A felekezeti szakadás tragédiájának tudata (megterhelve a gyűlölet és a testvérgyilkosság bűnével) indít-

tatást adott a „haladó gondolatok” képviselőinek mindkét táborban. Elindította az útkeresést a „rutének egyesítése Ruténiában” programhoz, a kijevi patriarchátus eszméjének kifejlődéséhez, valamint a rutén egyház „kettős communiójának” gondolatához. Jóllehet a római kúriával szembeni előítéletek és a „*kozák teológia*” fanatizmusa nem engedik meg, hogy ezen eszme valósággá váljon, ennek potenciálja az ökumenikus dialógus ösztönzéséhez és a kijevi tradíció keresztényi megegyezésének és egységének előmozdításához egészen máig nincs elégségesen kimerítve.

Az egyik legfontosabb probléma a keleti és a nyugati tradíció keresztényi kapcsolatát illetően nem oldódott meg az unió révén: az egyesültek egyenjogúságának problémája állami és egyházi szempontból. Az unióra lépett metropolitának és püspököknek nem volt helyük a szenátusban. Az egyesült papokra és templomokra vonatkozóan hivatalosan megvető terminológiát használtak (az *episcopus* helyett *vladicae*, a *parochos* helyett *poponaes*, az *ecclesia* helyett *synagoga* és hasonlók). A keleti keresztényeknek állandó elnyomást és megaláztatást kellett elszenvedniük a mindennapi életben. A híres és képzett egyesülteket (mint ahogy az ilyen ortodoxokat is) továbbra is a latin rítusra való áttérésre ösztönözték. S jóllehet Róma az egyesült metropolita panaszára válaszolt és többször döntés is született az önhatalmú rítusváltás tilalmáról (különösen ismert VIII. Orbán pápa bullája 1624-ből és XIV. Benedek pápáé 1755-ből), ezeket a döntéseket a gyakorlatban úgy kezelték, hogy azok csak a papokra terjednek ki, vagy egyszerűen nem vettek róluk tudomást. A probléma fő oka továbbra is a római katolikus oldalról tapasztalható erős meggyőződés volt a latin rítus felsőbbrendűségéről, amit jobbnak és hatékonyabbnak tekintettek az üdvösséghez. Ezen politika direkt következménye volt a katolikusellenes és oroszbarát hangok megerősödése az ortodox közegben, valamint az egyházi-liturgikus életnek és a keleti egyház tradíciója egész ethosának folyamatos latinizálása az egyesült egyházban.

A vallásos ellenségeskedés más szociális-gazdasági, etnikai-kulturális és állami-politikai konfliktusok kifejeződési formájává is vált. Ennek az lett a következménye, hogy 1654-ben Ukrajna központi és keleti része „az igazhitű moszkvai uralkodó hatalmas keze” alá került. 1686-ban az ortodox kijevi metropolíát is a moszkvai patriarchátus alá rendelték. Attól kezdve az orosz állam és az egyházvezetés mindent bevetett azért, hogy az ukrán ortodox tradíció minden sajátosságát kiirtsák, a hívők egyházi életét uniformizálják, és az ortodox egyházat az ukránok eloroszosításának eszközeként használják. Az állami-egyházi politika még erőteljesebben nehezedett a Rómával egységre lépett egyházra. Minden egyes alkalommal, amikor a cári birodalom kiterjesztette hatalmát a szomszédos ukrán területekre, elnyomó intézkedések léptek életbe az egyesültekkel szemben, és megkezdődött azok „visszatérítése” az orosz ortodoxiába (1772, 1795, 1839, 1876). A római katolikus hierarchia a cári „ortodoxizálás” kényszeredett (de olykor azért szabad akaratú) szövetségesének bizonyult, mivel az egyesülteknek katolicitásuk megőrzése érdekében egyetlen alternatívaként a latin rítusra való áttérést és a nemzeti-kulturális lengyelesítést javasolta.

Ezzel szemben Ukrajna nyugati részén, amely szövetségben maradt a lengyel nemesi köztársasággal, a Rómával egyesült egyház a politikai hatalom támogatását élvezve a 18. század elejére gyakorlatilag a keleti rítus minden hívőjét megnyerte az uniónak. A galíciai eparchiák végérvényes egyesülése Rómával csak száz évvel a breszti unió után történt meg, hosszadalmas előkészületek és tudatos elfogadás eredményeként, egy hosszan fennálló és több mint érthető ukrán–lengyel antagónizmus szövegkörnyezetében. A lengyel világi és egyházi elit azon állandó fáradozásával szemben, miszerint az uniót hídként kell használni a teljes latinizáláshoz és lengyelesítéshez (gyakran nem nélkülözve a „belső készséget” és „szabad akaratú” támogatást az egyesült klérus és hívei egy csoportja részéről), Galíciában az unió fokozatosan ugyanazzá a „rutén hitté” és identifikációs tényezővé fejlődött, mint korábban az unió elvetése. Az eltérő egyházi-rítusbeli hovatartozás (megerősítve a kulturális-szociális különbségekkel) az alig fejlett nemzeti öntudat korában egy olyan formális sorompóvá vált, ami jelezte a határokat (és ezzel a különbözőségi kritériumokat is) a görög katolikus ukránok/rutének és a római katolikus lengyelek között. Ennek a ténynek az átlagos galíciai ember életében (legyen az ukrán vagy lengyel) sokkal nagyobb jelentősége és erősebb „gyakorlati aktualitása” volt azon dogmatikai és jurisdictiós követelménynél, ami szerint a görög katolikus és a római katolikus népességnek egy és ugyanazon felekezethez kellene tartoznia. A két tradíció között húzódó fal megszilárdulásához hozzájárult a keleti hierarchia és hívek tényleges és állandó elnyomása a lengyel-latin hatalom részéről, amit a latin rítus elsőbbségét hirdető római doktrína is alátámasztott (*praestantia ritus latini*).

A különböző tradíciók katolikusai közti kapcsolatok jellegének alakulásában fontos szerepet játszott a Habsburgok felvilágosult politikája Galíciában, mely a lengyel nemesi köztársaság 1772-es első felosztása után az Osztrák Monarchiához került. A görög katolikus hierarchia (így nevezte az egykori unitusokat Mária Terézia 1774-es rendelete, megfelelően keleti „görög” rítusuknak és nyugati „római” jurisdictiójuknak) átfogó támogatást és védelmet kapott a császári kormánytól. Ez megmutatkozott a római katolikus egyházzal való formális egyenjóságban, az általános és teológiai képzés lehetőségében (mégpedig anyanyelven), egy minimális anyagi jólét garantálásában, az egyházi-adminisztratív struktúrák felállításában (a galíciai metropólia helyreállítása 1807-ben), és az un. „josefinista politika” egyéb változtatásaiban, melyek megteremtették az egyesült lelkész új típusát. Mindez a görög katolikus egyház mint önálló intézmény túlságosan is mély betagozódásához vezetett az állami-politikai struktúrákba (ellentétben az egykori lengyel nemesi köztársasággal szembeni korábbi distanciával, és az államhoz való tartozással Oroszországban). Ez a papoknak aktív szerepvállalást biztosított a párokiai közösségük közéletében, ami hatott kulturális-felvilágosult és később (a 19. század közepétől) nemzeti-politikai tevékenységükre is.